

VR Hyvinkään konepaja 50 vuotta

Näyttely Suomen rautatiemuseossa Hyvinkäällä

Viime vuosisadanvaihteessa Valtionrautateilla oli yhdeksän konepajaa kaluston huoltoa ja rakentamista varten. Vanhin niistä oli vuonna 1860 aloittanut Helsingin konepaja, jonka ongelmaksi muodostui vähitellen tilaonta. Siksi VR alkoi 1910-luvulla suunnitella erityisen uuden keskuskonepajan rakentamista.

Paikaksi valittiin vuonna 1919 Hyvinkään Ahdenkallio, mutta valtion rahapulan vuoksi edes maata ei saatu ostettua ennen vuotta 1934. Maanhankinta tehtiin keskellä pulakautta, ja rakennustöiden aloituspäätös syntyi vasta seitsemän vuotta myöhemmin. Sodan vuoksi konepaja pääsi aloittamaan toimintansa vasta vuonna 1949. Se korvasi vanhan Helsingin konepajan. Viisikymmenvuotisjuhlien kunniaksi on Hyvinkään konepajan vaiheista koottu näyttely Suomen rautatiemuseoon.

Konepajan toiminta alkoi höyryn valtakaudella, ja sitä silmällä pitäen tilat oli myös suunniteltu. Tekninen kehitys vei kuitenkin kohti höyrykaluston syrjäytymistä jo vuosikymmentä myöhemmin, mihin oli myös kunnossapitojärjestelmän sopeuduttava. Tuli diesel, myöhemmin sähkö. Konepaja harjoittaa vielä

nykyisinkin uudistuotantoa valmistaen erilaisia tarvikkeita rautateiden käyttöön. Konepajalla toimi oma oppilaskoulu 1980-luvulle asti, ja vuonna 1961 Hyvinkään pajaan liitettiin Riihimäeltä siirretty sähkökonepaja, entinen telegrafiverstas.

Rautatiemuseon näyttely on rakennettu pääasiassa kuvien varaan. Museon kokoelmiin kuuluvan esineistön hajanaisuus on asettanut omat rajoituksensa suunnittelulle. Kuvat ja niihin liittyvä runsas teksti saavat kertoa, miten konepajatyö on muuttunut kuluneen 50 vuoden aikana. Varhaisempaa taustakaan ei ole unohdettu. Joukossa on joitakin todellisia herkkupaloja, kuten kuva Dr15- ja Sv1-koevetureiden esittelytilaisuudesta vuodelta 1980, mutta myös arkisempaa materiaalia. Merkittävien esinekokonaisuus näyttelyssä on dioraama Tr1-veturin tulipesän sidepulttien uusimisesta.

Yli tuhannen työntekijän konepaja oli oma itsenäinen yhteisönsä, jonka elämä oli muutakin kuin jokapäiväistä työtä, mutta näyttelyssä on tehty tietoinen ratkaisu keskittyä nimenomaan arkiseen aherrukseen ja otettu vain pari yksittäistä kuvaa edustamaan konepajalaisten

sosiaalista elämää, kuten urheilukilpailuja. Suomalaisen ravintotalouden perusta tulee havainnollisesti esiin ruokalakuvassa, jossa emännät poseeraavat kukkuraisine perunalautasineen.

Näyttely vaatii katsojaltaan paneutumista. Tekstejä on paljon ja ne sisältävät runsain mitoin tietoa. Toisaalta ne on suunniteltu niin, että yleisvaikutelman voi saada vähemmälläkin lukemisella. Esillepanossa on todennäköisesti ajateltu myös mahdollisuuksia lähettää näyttelyn keskeisiä osia kiertueelle museon ulkopuolelle. Varjopuolena tässä ratkaisussa on, että näyttelyä ei voida sitoa millään tavoin siihen tilaan, johon se on tehty. Toisaalta rautatiemuseo on myös perusnäyttelynsä uusimissa osissa melko pitkälle noudattanut tilan häivyttämisen politiikkaa, ja erikoisnäyttely on siten sopuoinnussa yleisen linjan kanssa.

Viitseliäälle museokävijälle konepajan juhlanäyttely on ehdottomasti sen ajan arvoinen, jonka siihen tutustuminen vie, vaikkei pieni keventäminen ehkä olisi ollutkaan pahitteeksi. Museon toisen erikoisnäyttelyn Romanovit Suomen

rautateillä kanssa siitä muodostuu kiintoisa pari: arjen ja juhlan sekä kahden aikakauden ja elämänpiirin jännitteen kuvaus. Näyttelyt kannattaa ehdottomasti katsoa peräkkäin. Keisarilliseen juna ei olisi kulkenut konepajatyöläisiä.

Näyttelyyn liittyy vihkonen, joka on ilmeisesti konepajalaisten itsensä tekemä ja sisältää perustiedot pajan vaiheista. Humanistilukijaa hiukkasen häiritsee kirjoittajien perustekninen ajattelu-tapa, jossa yleiset linjat uhkaavat välillä hukkua numeroiden alle. Nyky aikaan tultaessa tekstiin alkaa ilmaantua mainostamisen makua. Rautateilläkään ei enää ole itsestään selvää, että hankinnat tehdään omalta pajalta. Kuvien laatu vaihtelee hyvästä kelvottomaan ja enemmänkin niitä voisi olla. Toisaalta vihkosta ei voi missään tapauksessa moittia huonoksi: se antaa kelpo yleisvaikutelman tapahtuneista muutoksista ja toimii myös itsenäisesti, ilman näyttelyn tukea. Sama pätee myös toisin päin.

Timo Salminen